

Głosy w dyskusjach panelowych

Panel: Towarzystwa ogólne, towarzystwa specjalistyczne w naukach społecznych i humanistycznych

Dr hab. Diana Pietruch-Reizes, prof. UJ
(Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej, członkini RTN PAN)

W ramach konferencji „Przyszłość towarzystw naukowych w świetle postanowień ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, zorganizowanej przez Radę Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN (RTN PAN) w Warszawie 28 listopada 2019 r., prowadziłam panel dyskusyjny na temat roli i wkładu towarzystw ogólnych i specjalistycznych w naukach społecznych i humanistycznych. Zaproszenie do udziału w panelu przyjęli przedstawiciele wymienionej grupy towarzystw naukowych, wśród których znaleźli się:

- mgr inż. Tadeusz Berliński (Polskie Towarzystwo Prakseologii),
- dr hab. Ewa Górka, prof. nadzw. (Polskie Towarzystwo Ergonomiczne),
- prof. dr hab. Ryszard Kasperowicz (Stowarzyszenie Historyków Sztuki),
- dr hab. Piotr Kosiński, prof. nadzw. (Polskie Towarzystwo Pedagogiczne),
- mgr Zofia Teresa Kozłowska (Polskie Towarzystwo Historyczne),
- dr hab. Tomasz Majewski, prof. UJ (Polskie Towarzystwo Kulturoznawcze),
- dr hab. Grzegorz Ptaszek, prof. AGH (Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej),
- prof. dr hab. Wojciech Włodarczyk (Stowarzyszenie Historyków Sztuki),
- dr Żaneta Stasieniuk (Polskie Towarzystwo Socjologiczne).

Mając na uwadze główny, bardzo szeroki temat panelu, należy stwierdzić, że wypowiedzi panelistów koncentrowały się wokół następujących, powiązanych ze sobą problemów, z uwzględnieniem ich kontekstu systemowego (system nauki i szkolnictwa wyższego), instytucjonalnego (instytucje naukowe, uczelnie) oraz jednostkowego (naukowcy):

- wkład towarzystw naukowych w rozwój dyscyplin i subdyscyplin nauki,
- wpływ towarzystw naukowych na procesy integracyjne nauk społecznych i humanistycznych,
- wkład towarzystw naukowych w upowszechnianie i promowanie nauk społecznych i humanistycznych.

W trakcie dyskusji podkreślano, że stowarzyszenia naukowe są nie tylko istotną częścią społeczeństwa obywatelskiego, ale także, że ich rola w rozwoju nauki, a tym samym w komunikowaniu naukowym, wynika z samej definicji nauki. Dlatego ważne jest inspirowanie przez towarzystwa działań mających na celu wypracowanie strategii komunikowania naukowego. Paneliści zwrócili również uwagę na małe zaangażowanie młodych badaczy, doktorantów w prace towarzystw naukowych, wskazując jednocześnie, iż tego rodzaju aktywność mogłaby być jednym z kryteriów oceny pracy naukowej.

W wypowiedziach podkreślano wagę zmian, jakie zachodzą w funkcjonowaniu społecznego ruchu naukowego, w szczególności zauważając nieobecność tego ruchu w przepisach ustawowych i innych regulacjach prawnych w odniesieniu do szkolnictwa wyższego i nauki.

Wśród poruszanych kwestii wskazano też na potrzebę dzielenia się wiedzą, czemu służyć mogą np. fora wymiany naukowej, programy wykładów naukowych, konferencje, a także akademie młodych naukowców.

Uczestnicy panelu wyrażali również zaniepokojenie brakiem zainteresowania ze strony instytucji państwowych, uznając za ważne promowanie i wzmacnianie towarzystw naukowych oraz podkreślając konieczność ustawowych rozstrzygnięć w odniesieniu do społecznego ruchu naukowego.

Mgr inż. Tadeusz Berliński (Polskie Towarzystwo Prakseologii)

Towarzystwo Naukowe Prakseologii realizuje swe cele poprzez, m.in., rozwijanie i upowszechnianie prakseologii i dyscyplin pokrewnych oraz organizowanie zebrań naukowych. Powołane w 1990 r. z inicjatywy byłych pracowników i współpracowników Zakładu Prakseologii PAN, nasze Towarzystwo korzysta z ich dorobku naukowego oraz spuścizny byłego Zakładu Prakseologii, którego podstawy tworzył Tadeusz Kotarbiński.

Aktywność naukowa członków i władz Towarzystwa koncentruje się na współorganizacji konferencji i seminariów, wystąpieniach w panelach i w dyskusjach na konferencjach oraz na działalności publikacyjnej.

Towarzystwo uczestniczyło aktywnie w pracach związanych z edycją *Dzień Wszystkich* Tadeusza Kotarbińskiego. Do przedsięwzięć ciągłych należy zaliczyć: coroczne konferencje na temat prakseologicznych i etycznych aspektów wybranych działań społecznych; cykliczne interdyscyplinarne seminaria Wirtualnej Organizacji Działań, kierowane przez prof. Zbigniewa Kierzkowskiego; od 2001 r. TNP uczestniczy w corocznych wrześniowych Festiwalach Nauki. TNP współuczestniczy w wydawaniu czasopisma „Prakseologia”, poświęconego filozoficznemu, teoretycznemu i metodologicznemu zagadnieniu sprawności działania. Wspólnie z Transaction Publisher Towarzystwo wydało serię „Praxiology” w języku angielskim, która konfrontuje najnowsze idee etyki biznesu z różnych krajów, a równocześnie propaguje polską szkołę prakseologiczną i dorobek polskich etyków biznesu. Redaktorem naczelnym „Praxiology” jest prof. Wojciech Gasparski.

Działą strona internetowa TNP. Wydajemy półrocznik „Prakseologia i Zarządzanie. Zeszyty Naukowe TNP” (open-access).

Podpisane zostały porozumienia o współpracy naukowej i organizacyjnej ZG TNP oraz Zarządu Krajowego PTE i Związku Banków Polskich. Zawarto porozumienie o współpracy pomiędzy Wyższą Szkołą Humanitas, reprezentowaną przez Rektora Uczelni, prof. nadzw. dr. hab. Michała Kaczmarczyka a Towarzystwem Naukowym Prakseologii, reprezentowanym przez prezesa Zarządu Głównego, prof. nadzw. dr. hab. Piotra Masiukiewicza. Obie instytucje naukowe postanowiły rozwijać współpracę na rzecz badań naukowych oraz popularyzacji prakseologii, w szczególności w zakresie twórczej kontynuacji dorobku polskiej szkoły prakseologicznej.

TNP opiera swoją działalność głównie na składkach członkowskich i rzadkich, niewielkich grantach. Nie dysponuje własnym lokalem i zapleczem technicznym.

Dr hab. Ewa Górska, prof. nadzw. (Polskie Towarzystwo Ergonomiczne)

Polskie Towarzystwo Ergonomiczne zostało powołane 16 maja 1977 roku z inicjatywy Komitetu Ergonomii PAN. Zgodnie z uchwałą członków założycieli PTErg zostało zakwalifikowane przez PAN do grona towarzystw naukowych afiliowanych przy Wydziale I Nauk Społecznych, a w 1983 roku podporządkowane zostało Prezydium PAN. W skład PTErg wchodzi 13 oddziałów terenowych.

W 1979 roku został wybity okolicznościowy medal z podobizną prof. W. B. Jastrzębowskiego (prekursora ergonomii), który jest wyrazem uznania za zasługi dla polskiej ergonomii w działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej.

Polskie Towarzystwo Ergonomiczne (PTErg) jest członkiem:

- IEA – International Ergonomics Association,
- FEES – Federation of European Ergonomics Societies,
- CREE – Center for Registration of European Ergonomists,

a jego przedstawiciele zasiadają we władzach tych organizacji.

PTErg posiada stronę internetową www.ergonomia-polska.com oraz konto na Facebooku.

Zgodnie ze statutem działalność Towarzystwa koncentruje się na:

- upowszechnianiu w Polsce zasad ergonomii przez organizowanie odczytów, konkursów, konferencji i sympozjów, a także działalność na łamach prasy, radia i telewizji,
- popieraniu i inicjowaniu prac naukowo-badawczych, wdrożeniowych i wynalazczych z dziedziny ergonomii,
- inicjowaniu i organizowaniu kształcenia specjalistów ergonomii oraz nauczania tej dziedziny w szkołach technicznych i wyższych uczelniach,
- inspirowaniu wdrażania naukowych osiągnięć ergonomii w praktyce życia gospodarczego i społecznego,
- współdziałaniu z PAN, PAU, uczelniami, instytucjami naukowymi oraz innymi instytucjami i organizacjami zawodowymi i społecznymi,
- współpracy z międzynarodowymi i zagranicznymi stowarzyszeniami i organizacjami w celu wymiany doświadczeń oraz reprezentowaniu osiągnięć polskiej ergonomii za granicą,
- prowadzeniu działalności doradczej, wykonywaniu ekspertyz i opinii.

PTERG organizuje lub współorganizuje:

- coroczne krajowe i międzynarodowe konferencje i seminaria ergonomiczne,
- raz na 4 lata kongresy ergonomiczne,
- kursy, szkolenia,
- wykłady i warsztaty w szkołach i zakładach pracy,
- współpracuje z Komisją Ergonomii PAU i Komitetem Ergonomii w oddziałach terenowych PAN.

Przedstawiciel PTERG jest członkiem Rady Ochrony Pracy przy Sejmie RP.

PTERG w 2010 roku utworzyło Krajową Radę Ewaluacyjną (National Assessment Board), która ocenia wnioski kandydatów ubiegających się o uzyskanie certyfikatu Eur.Erg., przyznawanego przez CREE. Wypromowanych zostało już 12 Eur.Erg.

PTERG przygotowuje się do przyznawania certyfikatu/aprobaty wyrobom i procesom spełniającym wymagania ergonomii.

Działalność PTERG finansowana jest ze składek członkowskich.

Problemem zaobserwowanym w ostatnich latach są trudności w pozyskiwaniu młodych członków PTERG i ich krótka przynależność, zaległości w płaceniu składek członkowskich, brak dofinansowania działalności ze źródeł zewnętrznych, opłata składek członkowskich w międzynarodowych stowarzyszeniach i federacjach, opłaty związane z utrzymaniem domeny ergonomia-polska.com, prowadzeniem rachunku bankowego.

W latach 70 i 80-tych PTERG otrzymywał dotacje na konkretne potrzeby. Na przykład dofinansowanie konferencji z Wydziału Współpracy z Zagranicą PAN. Komitet Badań Naukowych dofinansowywał organizację konferencji oraz opłatę składek członkowskich w międzynarodowych stowarzyszeniach i federacjach.

Wskazane byłoby umieszczanie organizowanych konferencji na liście ministerialnej oraz wprowadzenie podwójnej afiliacji, jako niezależnych bytów działalności naukowej.

Dr hab. Piotr Kostyło, prof. nadzw. (Polskie Towarzystwo Pedagogiczne)

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP) z zadowoleniem przyjęło informację o zorganizowaniu przez Radę Towarzystw Naukowych przy Polskiej Akademii Nauk konferencji zatytułowanej „Przyszłość towarzystw naukowych w świetle postanowień ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”. Śledząc uważnie zmiany, jakie zachodzą w funkcjonowaniu społecznego ruchu naukowego, a zwłaszcza dostrzegając nieobecność tego ruchu, jako przedmiotu regulacji prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego i nauki, w namyśle ustawodawcy, PTP chce wyrazić swój pogląd na temat szans i zagrożeń ujawniających się w kontekście przyszłości Towarzystwa.

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne zostało założone w 1981 roku przez wybitnych ówczesnych polskich pedagogów, którym z jednej strony przyświecała idea rozpowszechniania w szerokich kręgach społeczeństwa naukowych ustaleń dotyczących kształcenia i wychowania, zaś z drugiej promowania w środowisku peda-

gogicznym i w społeczeństwie jako całości wartości demokratycznych, zwłaszcza zaufania, autonomii i współpracy. Niemal czterdziestoletnia działalność PTP potwierdza słuszność tego kierunku. Potrzeba dzielenia się naukowymi ustaleniami dotyczącymi kształcenia i wychowania jest dziś równie ważna jak w chwili założenia Towarzystwa, a może nawet, biorąc pod uwagę powszechny dostęp do różnego rodzaju wiedzy krążącej w Internecie, jeszcze ważniejsza. Podobnie, nic ze swojej aktualności nie stracił postulat demokratyzacji szeroko rozumianej edukacji, budowania dojrzałego społeczeństwa obywatelskiego, opartego na wzajemnej przychylności, szacunku i otwartości na dialog.

Aktualnie Polskie Towarzystwo Pedagogiczne liczy 22 oddziały terenowe i zrzesza ponad 500 członków. Są to najczęściej pracownicy nauki wydziałów pedagogicznych lub edukacyjnych funkcjonujących w szkołach wyższych. Co trzy lata PTP organizuje ogólnopolskie Zjazdy Pedagogiczne, będące forum wymiany naukowej oraz środkiem głębszej integracji środowiska. Tegoroczny jazd odbywał się w Warszawie pod hasłem „Pedagogika i edukacja wobec kryzysu zaufania, wspólnotowości i autonomii”. Wzięło w nim udział ponad czterystu uczestników. Od kilku lat między zjazdami organizowane są tzw. konferencje połówkowe, na których prowadzona jest dyskusja naukowa wokół głównych założeń przygotowywanego zjazdu. PTP prowadzi również program wykładów naukowych noszący nazwę „Wykłady otwarte wybitnych Profesorów”, w ramach którego profesorowie pedagogiki są zapraszani z wykładami do innych ośrodków naukowych. Ważnym aspektem działalności PTP jest coroczne organizowanie dwóch konkursów – na najlepszą monografię naukową z zakresu nauk pedagogicznych i pokrewnych oraz na najlepszą rozprawę doktorską. Prace laureatów są promowane przez PTP, w przypadku drugiego konkursu zwycięzca otrzymuje dodatkowo nagrodę pieniężną. Bardzo ważnym nurtem w działalności PTP jest podejmowanie przedsięwzięć na rzecz kształcenia i promowania młodej kadry pedagogów. Wyrazem zaangażowania Towarzystwa na rzecz tej działalności była tegoroczna Akademia Młodych Naukowców, zorganizowana przez PTP przy współudziale UNESCO, w której wzięły udział zarówno młode koleżanki i koledzy z Towarzystwa, jak i przedstawiciele młodych uczonych z całego świata. PTP prowadzi również aktywną działalność patronacką, obejmując swoimi patronatami konferencje naukowe i publikacje. Towarzystwo dba też o docenianie zaangażowania swoich najbardziej aktywnych członków, wręczając takim członkom medale PTP, zazwyczaj podczas zjazdów lub innych ważnych wydarzeń dla środowiska. W ramach PTP wydawany jest biuletyn informacyjny, pokazujący aktywność Towarzystwa jako całości oraz poszczególnych jego oddziałów. Działalność oddziałów skupia się również na promocji osiągnięć naukowych w obszarze pedagogiki oraz na integracji środowisk pedagogicznych. Szczególnie obiecujące są w tym obszarze wspólne inicjatywy dwóch lub więcej oddziałów terenowych PTP. Rysem charakterystycznym ostatnich lat funkcjonowania PTP stało się jego umiędzynarodowienie. Towarzystwo jest aktualnie członkiem stowarzyszeń EERA (European Educational Research Association) oraz WERA (World Education Research Association).

Powyzsze obszary naukowej i organizacyjnej działalności PTP pokazują, że Towarzystwo ma solidne podstawy umożliwiające mu dalszy rozwój.

Patrząc jednak w przyszłość, PTP, podobnie jak większość towarzystw naukowych w dzisiejszej Polsce, jest zaniepokojone brakiem wystarczającej troski ze strony

instytucji państwa o promowanie i wzmacnianie tego rodzaju aktywności społecznej. Uznając to, że zasadniczo środki na badania naukowe są dystrybuowane przez państwo poprzez system uczelni wyższych, PTP uważa, że również towarzystwa naukowe powinny być ujęte w programie finansowania nauki. Najlepszym i najbezpieczniejszym rozwiązaniem z punktu widzenia przyszłego rozwoju towarzystw byłyby ustawowe rozstrzygnięcia dotyczące form wspierania społecznego ruchu naukowego przez państwo, łącznie ze wsparciem finansowym. W każdym razie, biorąc pod uwagę aktualny brak tego rodzaju rozstrzygnięć, PTP proponuje, aby Rada Towarzystw Naukowych przygotowała wskazówki, w jaki sposób towarzystwa naukowe na gruncie obowiązującego prawa mogłyby pozyskiwać finansowanie lub innego rodzaju wsparcie dla prowadzonej działalności.

Biorąc pod uwagę włączanie w działalność PTP nowych członków, zwłaszcza przedstawicieli nauczycielstwa, PTP zwraca uwagę, że również w tym obszarze przydatne byłyby prawne zachęty, na przykład wskazujące aktywną działalność w ramach PTP jako jeden z możliwych warunków uzyskiwania awansu zawodowego przez nauczycieli.

Mgr Zofia Teresa Kozłowska (Polskie Towarzystwo Historyczne)

Polskie Towarzystwo Historyczne działa od 1886 roku.

Działania PTH mają podstawę prawną:

- Statut PTH par. 6 i 7,
- rozporządzenie MNiSW Ewaluacja jakości działań naukowych, par. 23 Ocena wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa.

PTH jest korporacją badaczy, nauczycieli historii, muzealników, archiwistów oraz wszystkich pasjonatów historii.

Działania dotyczące szerokiego spektrum oddziaływania:

- Kongres Humanistyczny, 28 stycznia 2019 roku – przygotowanie wystąpienia do MNiSW w sprawie parametryzacji (powstał komitet, który odbył szereg spotkań przygotowujących propozycje korekty ustawy, w skład którego wchodziły wybitni przedstawiciele humanistyki);
- Posiedzenia Dyrektorów Instytutów Historii i Dziekanów Wydziałów Historycznych. Od 2003 roku odbyło się 18 spotkań na temat programów oraz parametryzacji;
- Powszechne Zjazdy Historyków Polskich. XX Zjazd odbył się w Lublinie w 2019 roku. Międzynarodowy Zjazd Historyków został zaplanowany na wrzesień 2020 roku;
- Komisja Dydaktyczna Zarządu Głównego PTH, w skład której wchodzi przedstawiciele szkolnictwa oraz szkolnictwa wyższego z całej Polski, działa na styku edukacji szkolnej i uniwersyteckiej. Interpretuje podstawy programowe oraz dokonuje ich oceny;
- Olimpiada Historyczna dla liceów, szkół podstawowych oraz Konkurs wiedzy o historii Polski dla młodzieży poza granicami Polski, są konkursami popularyzującymi historię;

- Polskie Towarzystwo Historyczne patronuje badaniom naukowym, czasopiśmowom oraz konferencjom popularyzującym historię;
- PTH pracuje w 46 oddziałach w zakresie prac badawczych, popularyzacji historii – niektóre z nich wydają czasopisma.

Polskie Towarzystwo Historyczne jest organizacją pożytku publicznego.

Dr Żaneta Stasieniuk (Polskie Towarzystwo Socjologiczne)

Polskie Towarzystwo Socjologiczne jest organizacją, która realizuje swoje cele statutowe poprzez działalność 14 oddziałów terenowych oraz 28 specjalistycznych sekcji. Jest wydawcą czasopisma „Polish Sociological Review” (aktualnie 40 punktów MNiSW) oraz posiada własne wydawnictwo (aktualnie 80 punktów MNiSW).

W odniesieniu do samych towarzystw naukowych należy stwierdzić, iż ustawa odnosi się do nich w niewielkim stopniu. Wydaje się, iż zarysowane podczas konferencji 28.11.2019 r. różne stanowiska towarzystw dotyczące sposobów rozwiązania tej kwestii powinny być przedmiotem dalszej dyskusji.

Dla Polskiego Towarzystwa Socjologicznego niezrozumiałe są ustalenia odnośnie klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych. W ich zapisie pojawia się dyscyplina „nauki socjologiczne”. Konstrukcja ta jest dla nas dziwna, ponieważ określenie „socjologia” jest bardzo dobrze ugruntowane. Podział ten jest również niespójny z klasyfikacją OECD. Ponadto, dziwaczny jest przekład nazwy „nauki socjologiczne” na język angielski. Niezrozumiałe jest również dla Polskiego Towarzystwa Socjologicznego uwzględnienie w obrębie „nauk socjologicznych” dwóch dyscyplin: „socjologii” oraz „nauk o rodzinie”. W socjologii istnieje zinstytucjonalizowana subdyscyplina socjologia rodziny. Naszym zdaniem „nauki o rodzinie”, które nie są socjologią rodziny, powinny być umieszczone w innym miejscu klasyfikacji.

Jednocześnie pragnę poinformować, iż stosunek PTS do całości zagadnień poruszanych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce został wyrażony w opinii, która została przekazana do ministerstwa oraz zamieszczona na stronie Towarzystwa.

Panel: Towarzystwa specjalistyczne w naukach biologicznych, rolniczych i leśnych

Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz (Wprowadzenie)

W Polsce istnieje i działa około 60 towarzystw z zakresu nauk biologicznych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, ale ich dokładna liczba nie jest znana. Dawniej kwestię liczebności towarzystw można było ustalić na podstawie „Informatorów Nauki Polskiej”, *Słownika polskich towarzystw naukowych* oraz czasopisma „Eureka – Problemy Społecznego Ruchu Naukowego”, które niestety obecnie nie ukazują się. Dokonanie inwentaryzacji towarzystw jest potrzebne, ponieważ powstają nowe towarzystwa, o których istnieniu wie niewiele osób, a które mają zazwyczaj lokalny charakter, nie zawsze są ściśle naukowe, a odpowiadają na aktualne potrzeby społeczeństwa, np. towarzystwa zajmujące się ekologią i ochroną przyrody. Wśród wskazanych 60 towarzystw: trzy zostały utworzone jeszcze w XIX wieku, w okresie zaborów, to jest Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika, Polskie Towarzystwo Leśne, Krakowskie Towarzystwo Ogrodnicze, liczne powołano w okresie dwudziestolecia międzywojennego, 17 – w PRL, 20 – po 1989 roku, a w latach niedawnych szereg dalszych.

W zapowiadanym panelu uczestniczyło 5 osób: prof. dr hab. Anna Mikuła – Polskie Towarzystwo Botaniczne, dr hab. Magdalena Frąć, prof. IA PAN – Polskie Towarzystwo Mykologiczne, dr hab. Ewa Jakubczyk, prof. SGGW – Polskie Towarzystwo Technologów Żywności, dr hab. Stanisław Grześ – Polskie Towarzystwo Agronomiczne, prof. dr hab. Agnieszka Rakoczy-Trojanowska – Polskie Towarzystwo Genetyczne. Natomiast prof. dr hab. Zbigniew Wieczorek – Polskie Towarzystwo Biochemiczne, dr hab. Paweł Sienkiewicz – Polskie Towarzystwo Entomologiczne, prof. dr hab. Zbigniew Zagórski – Polskie Towarzystwo Gleboznawcze, prof. dr hab. Roman Niżnikowski – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, zapowiedzieli swój udział, ale nie przybyli na spotkanie.

Prof. dr hab. Anna Mikuła (Polskie Towarzystwo Botaniczne)

Polskie Towarzystwo Botaniczne (PTB) należy do jednych z najdłużej działających towarzystw naukowych w Polsce. Powstało w 1922 r. na fali obywatelskiego poruszenia i entuzjazmu, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Celem Towarzystwa jest wspieranie rozwoju nauk botanicznych, stałe podnoszenie poziomu naukowego środowiska akademickiego, powiązanie działalności naukowej z potrzebami kultury i gospodarki narodowej oraz popularyzacja wiedzy botanicznej. W chwili obecnej Towarzystwo liczy około 1000 członków, działających aktywnie w 15 oddziałach regionalnych oraz 15 sekcjach specjalistycznych. PTB organizuje zjazdy, konferencje, seminaria i warsztaty naukowe. W ciągu trzech ostatnich lat (2016-2018) członkowie Towarzystwa zorganizowali 256 posiedzeń naukowych, w trakcie których wygłoszono 283 referaty. Uczestniczyło w nich około 5000 osób. Ponadto, w tym okresie pod auspicjami PTB odbyły się 33 konferencje i warsztaty naukowe, w których brało udział od kilkudziesięciu do ponad 400 uczestników. Towarzystwo wspierając aktywność w zakresie organizacji konferencji, skutecznie sięga po środki MNiSW (DUN). W ciągu wspomnianego okresu na ten cel pozyskano ponad 150 tys. złotych. Organizatorom nieodpłatnie udostępnia się: 1) system do rejestracji uczestników; 2) stronę internetową PTB do rozpowszechniania informacji; 3) możliwość weryfikacji przynależności uczestników konferencji do Towarzystwa w przypadku stosowania dla nich obniżonego wpisowego; 4) konto bankowe PTB bez narzucania kosztów pośrednich i obciążenia podatkiem VAT oraz obsługę księgową; 5) wydanie i archiwizację materiałów pokonferencyjnych w cyfrowym repozytorium.

Towarzystwo wydaje pięć czasopism naukowych dostępnych w systemie open-access na platformie wydawniczej. Posiada własną bibliotekę liczącą ponad 40 tys. pozycji katalogowych, gromadzi i upowszechnia wiedzę botaniczną w cyfrowym repozytorium utworzonym w 2018 r. Życie w Towarzystwie porządkuje wydzielona w przestrzeni elektronicznej „Strefa dla członka”, która umożliwia wgląd w dane i ich aktualizację. Witryna PTB i newsletter (uruchomiony w 2016 r.) pozwalają na opiniowanie przez członków Towarzystwa spraw szczególnie ważnych dla środowiska przyrodniczego w Polsce.

PTB przyznaje szereg nagród i wyróżnień za działalność naukową i upowszechniającą wiedzę botaniczną: Medal im. Prof. Władysława Szafera (za wybitne osiągnięcia naukowe w dziedzinie botaniki), Medal im. Prof. Bolesława Hryniewieckiego (za zasługi w upowszechnianiu wiedzy botanicznej i ochrony przyrody), Medal im. Prof. Zygmunta Czubińskiego (za wybitne prace naukowe, mające charakter regionalnych monografii geobotanicznych), Nagroda PTB dla Młodych Pracowników Nauki (za publikacje o wybitnych walorach naukowych). Szczególnym rodzajem wyróżnienia członków PTB jest nadanie godności członka honorowego.

Członkowie Towarzystwa aktywnie uczestniczą w pracach na rzecz ochrony szaty roślinnej i środowiska naturalnego w Polsce. Przyczyniają się do kształtowania świadomości przyrodniczej poprzez inicjowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej dla społeczności (poprzez prelekcje, wycieczki, festiwale nauki). Konferencje naukowe stanowią integralną część podstawowej działalności PTB, w zakres której wchodzi wspieranie rozwoju nauk botanicznych. Są one miejscem wymiany myśli naukowej oraz prezentacji najnowszych osiągnięć badawczych. Tą drogą PTB przyczynia się do kształtowania rozwoju dyscyplin naukowych reprezentowanych przez społeczność botaniczną. Towarzystwo, skupiając wybitnych uczonych reprezentujących różne dziedziny biologii roślin, tworzy i chroni przed zapomnieniem historię polskiej botaniki.

Polskie Towarzystwo Botaniczne jest wydawcą następujących czasopism naukowych:

1. „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”
(e-ISSN: 2083-9480, IF 5-letni = 1,041, liczba punktów MNiSW = 40)
Publikuje w języku angielskim, napływające z kraju i zagranicy, oryginalne prace badawcze, przeglądowe oraz krótkie komunikaty ze wszystkich dziedzin botaniki. Jest kwartalnikiem wydawanym od 1923 roku, od 2016 r. dostępnym wyłącznie w wersji elektronicznej; archiwalne zeszyty w trybie open-access dostępne są począwszy od pierwszego wydanego numeru. Jest jedynym czasopismem polskim o profilu botanicznym posiadającym IF.
2. „Acta Agrobotanica” (e-ISSN: 2300-357X, liczba punktów MNiSW = 20)
Publikuje w języku angielskim, krajowe i zagraniczne, oryginalne prace badawcze, przeglądowe oraz krótkie komunikaty z zakresu biologii roślin uprawnych lub dziko rosnących. Tematyka prac dotyczy także flory i fitocenoz zmienionych antropogenicznie, roślin pszczelarskich, geobotaniki, botaniki stosowanej, herbologii, aerobiologii i fitopatologii. Ukazuje się od 1953 roku; dostępne wyłącznie w wersji elektronicznej od 2016 r.; archiwalne zeszyty w trybie open-access dostępne od 1953 r.
3. „Acta Mycologica” (e-ISSN: 2353-074X, liczba punktów MNiSW = 20)
Jest to jedyne w Polsce recenzowane mykologiczne czasopismo naukowe wydawane w języku angielskim o zasięgu międzynarodowym, w którym publikowane są prace badawcze poświęcone różnym kierunkom mykologii i lichenologii. Ukazuje się od 1965 roku; dostępne wyłącznie w wersji elektronicznej od 2015 r.; archiwalne zeszyty w trybie open-access dostępne od początku wydawania.
4. „Wiadomości Botaniczne” (e-ISSN: 2543-6503)
Celem tego periodyku jest informowanie o postępie nauki światowej we wszystkich dziedzinach botaniki, o rozwoju botaniki w Polsce i działalności PTB oraz utrzymywanie więzi pomiędzy członkami Towarzystwa. Zamieszcza artykuły przeglądowe i krótkie notatki obejmujące szerokie spektrum zagadnień. Ukazuje się od roku 1957; dostępne on-line od pierwszego numeru.
5. „Monographiae Botanicae”
(e-ISSN: 2392-2923, seryjne wydawnictwo książkowe)
Jest to wydawnictwo seryjne, recenzowane, zamieszczające obszernie rozprawy i prace monograficzne z dziedzin: geobotaniki i mikologii, ekologii, taksonomii, florystyki i morfologii roślin oraz grzybów i porostów (obecnie wyłącznie) w języku angielskim, wcześniej także w języku francuskim i niemieckim. Ukazuje się od 1953 roku; archiwalne zeszyty w trybie open-access dostępne od początku wydawania.

PTB jako wydawca podąża wzorem najlepszych wydawców światowych. W ciągu ostatnich 10 lat, poprzez wdrożenie, między innymi, oprogramowania do przyjmowania i recenzowania manuskryptów oraz udostępniania przyjętych do publikacji materiałów, został zreformowany proces wydawniczy. Dzięki temu naukowcy z całego świata mają wolny dostęp do artykułów naukowych w wydawnictwach

reprezentujących różne dziedziny botaniki. Modernizacja procesu wydawniczego objęła także implementację systemu do analizy zapożyczeń oraz szereg innych działań zapewniających stosowanie wymaganych na świecie zasad etycznego postępowania. Wszystkie te działania prowadziliśmy w oparciu o pracę społeczną oraz składki naszych członków, jak również wieloletnie wsparcie finansowe otrzymane z MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę. W sumie na ten cel ze środków DUN w latach 2004-2020 otrzymaliśmy kwotę ponad 2 mln złotych.

Wszystkie anglojęzyczne wydawnictwa PTB są obecne w najważniejszych światowych bazach indeksujących (takich jak Scopus, DOAJ, bazach firmy Thomson Reuters). Towarzystwo należy do międzynarodowych organizacji skupiających wydawców deklarujących spełnianie najwyższych standardów w zakresie wydawania publikacji naukowych, takich jak Open Access Scholarly Publishers Association (jako pierwszy polski wydawca) czy Committee on Publication Ethics. Podniesione standardy wydawnicze oraz dbałość o wysoką wartość merytoryczną publikowanych prac, w tym wdrożenie od 2014 r. wydawania zeszytów tematycznych zaowocowały 4-krotnym podniesieniem *impact factor* (IF) czasopisma „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”.

Ad vocem:

- [Dyskutant nie przedstawił się]: Przechodzenie na język angielski i korzystanie z usług wielkich wydawców jest w dzisiejszych czasach koniecznością, redakcje powinny rozważyć wprowadzenie opłat za publikacje, tak jak dzieje się to na całym świecie.
- Dr hab. Paweł Pomorski, prof. IBD PAN (Polskie Towarzystwo Biochemiczne): Nawiązanie przez czasopismo współpracy z dużą firmą wydawniczą nie zawsze musi się wiązać z poprawą jego sytuacji, niektóre prężnie działające pisma po przejściu do zagranicznego wydawcy zaczęły odczuwać poważne skutki tej decyzji i dziś ich obecność na rynku jest niepewna. Podczas gdy, jak pokazuje przykład Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, prowadzenie czasopisma w oparciu o system opłat za publikacje, jest możliwe i się opłaca, nawet mimo tego, iż wpływy w Polsce są niższe. W przypadku społecznego ruchu naukowego kluczową rolę powinny natomiast pełnić czasopisma polskojęzyczne, bo to one przeciwdziałają groźbie zaniku polskiego języka naukowego oraz pozytywnie wpływają na szeroko pojętą praktykę społeczną i gospodarczą.

Działania prowadzone w czasie ostatniej dekady, zakończone wdrożonym systemem reformy szkolnictwa wyższego i nauki, przyczyniają się do upadku czasopism naukowych wydawanych przez polskich wydawców. Pierwszym krokiem w tym kierunku było wprowadzenie w 2010 roku programu Springer Open Choice, w którym ciężar wnoszenia opłat za publikacje w wydawnictwach Springer został przeniesiony z autorów polskich jednostek naukowych na Wirtualną Bibliotekę Nauki (środki pochodzą z MNiSW). Spowodowało to sukcesywne „odpływanie” autorów z polskich periodyków. Jednocześnie Springer jako wydawca rozpoczął masowe przejmowanie polskich czasopism, ograniczając tym samym konkurencję na rynku wydawniczym. Wycofanie programu dotacji Działalność Upowszechniająca Naukę (DUN) na wydawanie czasopism jest kolejnym krokiem, który drastycznie pogłębia

kryzys wśród polskich wydawców czasopism naukowych. W lipcu 2018 r. Ministerstwo co prawda ogłosiło program „Wsparcia dla polskich czasopism”, jednakże paradoksalnie dotyczy on tylko wydawnictw (aż 500 czasopism) nieindeksowanych w międzynarodowych bazach danych. Po zawieszeniu finansowania DUN, czasopiśma polskie, które są indeksowane, stosują wysokie standardy wydawnicze i mają określoną pozycję na rynku międzynarodowym, straciły jedyną ścieżkę finansowania swojej działalności.

Posiadanie uznanych na arenie międzynarodowej czasopism, obok doskonałych uczelni i światowej sławy naukowców, równie mocno stanowi o wizerunku i stanie nauki polskiej. Z tego względu, MNiSW w założeniach swojej reformy powinno uwzględnić nie tylko zbudowanie w naszym kraju prestiżowych instytutów naukowych, ale również pozyskanie liczących się na świecie wydawnictw. Można to osiągnąć jedynie poprzez (1) przywrócenie programu finansowego wsparcia na wydawanie czasopism i (2) przyznanie minimum 100 punktów czasopismom indeksowanym w bazie Journal Citation Index (JCR) oraz 70 dla najlepszych indeksowanych w bazie SCOPUS na ściśle określony czas (np. 4 lata). Pozwoli to na pozyskanie dobrych prac, a w konsekwencji na podniesienie wartości bibliometrycznych. Okres przejściowy w wymiarze 4 lat pozwoli dobrze przygotowanym technicznie i merytorycznie wydawnictwom podnieść jakość oraz stworzyć zdrową konkurencję na rynku wydawniczym.

W stanowisku Rady Towarzystw Naukowych powinien znaleźć się punkt o przydzieleniu czasopismom naukowym, które są wydawane przez polskich wydawców, znajdując się na Liście Filadelfijskiej i spełniają założenia wdrażanego w Polsce „Planu S”, co najmniej 100 punktów. Zapobiegnie to ich marginalizacji i pozwoli na rozwinięcie wiodących, krajowych periodyków w nieodległej przyszłości.

Prof. dr hab. Magdalena Frąc (Polskie Towarzystwo Mykologiczne)

Polskie Towarzystwo Mykologiczne jest jednym z młodszych towarzystw w naukach przyrodniczych. Rozpoczęło swoją działalność w 2012 roku, a zrodziło się w Sekcji Mykologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Obecnie składa się z sześciu sekcji i liczy około 100 członków.

Władze pierwszej kadencji skupiły się na działalności formalnej – utworzeniu statutu, wewnętrznych zasad organizacyjnych, budowie strony internetowej itd. Od 2016 roku głównym działaniem Towarzystwa było przygotowanie 18. Kongresu Europejskich Mykologów. Kongres odbył się we wrześniu 2019 roku w Warszawie i Białołęce, wzięło w nim udział około 300 uczestników z 55 krajów. Poziom organizacyjny i merytoryczny kongresu został wysoko oceniony przez jego uczestników.

Towarzystwo skupia się na trzech aktywnościach: działalności organizacyjnej, naukowej oraz upowszechniającej. Aktualnie członkowie zastanawiają się nad możliwością (koniecznością) prowadzenia przez Towarzystwo działalności gospodarczej, gdyż dotychczasowe dochody składają się wyłącznie ze składek członkowskich. Zależy nam także na wzmocnieniu znaczenia mykologii w szkołach oraz na uczelniach, a także należywym zabezpieczeniu posiadanych licznych kolekcji grzybów i innych eksponatów.

Dr hab. inż. Ewa Jakubczyk, prof. nadzw. SGGW (Polskie Towarzystwo Technologów Żywności)

Polskie Towarzystwo Technologów Żywności działa od 30 lat, a jego członkami są nie tylko pracownicy naukowci, ale także absolwenci kierunków związanych z naukami o żywności, którzy pracują w szeroko rozumianym przemyśle spożywczym. Towarzystwo realizuje projekt NCBiR, którego celem jest wypracowanie dobrych praktyk związanych z przeciwdziałaniem marnowaniu żywności. Towarzystwo wydaje jedno czasopismo w języku polskim, aby zaznajomić środowisko z polską nomenklaturą. Jednakże jego prowadzenie jest trudne, ze względów finansowych i organizacyjnych. Problemem Towarzystwa jest także to, że działają w nim przede wszystkim osoby starsze. W gronie członków znajdują się co prawda doktoranci, ale gdy przechodzą do praktyki przemysłowej, często rezygnują z aktywności w Towarzystwie.

Dr hab. Stanisław Grześ (Polskie Towarzystwo Agronomiczne)

Polskie Towarzystwo Agronomiczne działa od 35 lat, funkcjonuje w oparciu o 12 oddziałów, aktualnie zrzesza około 400 członków, a w przeszłości liczba członków wynosiła ok. 800 osób. Członkami Towarzystwa są głównie pracownicy naukowci uniwersytetów oraz instytutów związanych z rolnictwem. Jedynie niewielki odsetek stanowią doktoranci i studenci. Niestety, obecnie daje się zauważyć tendencję zmniejszania chęci działania w ramach Towarzystwa, ponieważ ta aktywność nie wiąże się z przyznaniem jakichkolwiek punktów w okresowej ocenie.

Działalność Towarzystwa opiera się na społecznej pracy członków i jest ona finansowana wyłącznie ze składek członkowskich (50 zł rocznie). Działalność Towarzystwa nie jest wspierana żadnymi zewnętrznymi dotacjami.

Obecnie największym problem Towarzystwa jest degradacja „Fragmenta Agromonica” – naukowego kwartalnika, który jest utrzymywany z własnych środków – w rankingu czasopism MNiSW, w którym pismo to otrzymało tylko 5 punktów. Może to w najbliższej przyszłości doprowadzić do jego zamknięcia. Kwartalnik jest publikowany zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Towarzystwo wystosowało w tej sprawie petycję do właściwego ministra.

Prof. dr hab. Agnieszka Rakoczy-Trojanowska (Polskie Towarzystwo Genetyczne)

Polskie Towarzystwo Genetyczne zbliża się do jubileuszu 60-lecia. Jego głównym problemem jest minimalne zainteresowanie działalnością Towarzystwa ze strony młodych członków (zapisują się przed kongresami, a następnie zapominają o swoim członkostwie). Mimo niskiej ściągalności składek, sytuacja finansowa Towarzystwa nie jest zła. Towarzystwo budowało swój kapitał z opłat konferencyjnych, które społecznie, bez jakiegokolwiek wynagrodzenia, obsługiwali jego członkowie. Zgromadzone w ten sposób środki są przeznaczane na pomoc młodym członkom, dofinansowanie ich aktywności naukowych. W 2002 roku Towarzystwo połączyło

siły z Polskim Towarzystwem Genetyki Człowieka i od tego czasu oba podmioty organizują wspólne kongresy, które sprzyjają wymianie doświadczeń i nawiązaniu nowych kontaktów. Problemem Towarzystwa jest również niska frekwencja podczas organizowanych spotkań, chociaż są na nie zapraszani wybitni naukowcy. Towarzystwo prowadzi jedno czasopismo „springerowskie”, które, jak na razie, nie przekroczyło „magicznej liczby $IF = 2$ ” i otrzymało 70 punktów na liście MNiSW.

Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz (Polskie Towarzystwo Leśne)

Trudno podsumować wystąpienia w tym panelu z powodu dużej różnorodności poruszanych problemów. Proszę pozwolić, że skoncentruję się na aktualnych problemach miesięcznika „Sylwan”, jako przykładu trudności, na jakie napotykają wydawnictwa innych towarzystw.

„Sylwan” to miesięcznik wydawany przez nasze Towarzystwo nieprzerwanie od 1820 r. To najstarsze tego typu czasopismo na świecie. Ukazuje się od samego początku w języku polskim. Instytut Filadelfijski sam zgłosił się do redakcji, wyrażając zainteresowanie jego zawartością, efektem czego od kilkunastu lat znajduje się ono na Liście Filadelfijskiej i ma *impact factor*. Głównymi czytelnikami „Sylwana” są pracownicy naukowcy oraz pracownicy Lasów Państwowych (1000 egzemplarzy prenumeraty). Ze względu na niedostateczną znajomość języka polskiego leśnicy terenowi oczekują publikacji w języku polskim. Obecnie redakcja zastanawia się, jak rozwiązać ten problem – zamieszczanie tekstów anglojęzycznych z obszernym streszczeniem po polsku, publikacja online, wydawanie po polsku i po angielsku, co znacznie zwiększa koszt. W tym roku musimy podjąć ostateczne decyzje. Chcemy to zrobić na jubileusz 200-lecia.

Obecny system punktacji czasopism MNiSW nie uwzględnia polskiej racji stanu. Liczy się tylko język obcy oraz cytowalność, równocześnie ignoruje się poziom reprezentowany przez pismo w ramach dyscypliny oraz jego wpływ na praktykę i rozwój gospodarstwa leśnego w kraju. Podobne merytorycznie europejskie czasopisma mają znacznie wyższą punktację, chociaż ich wpływ na poziom polskiego leśnictwa jest znikomy. „Sylwan” otrzymał tylko 40 punktów MNiSW, jest wydawany w nakładzie 1200 sztuk, a objętości każdego zeszytu to 5,5 arkusza drukarskiego. Jest wydawany bardzo regularnie i poddawany starannej korekcie redakcyjnej. Zwiększa się w nim udział autorów zagranicznych oraz autorów z „nieleśnych” placówek badawczych. Ma angielskie tytuły artykułów, abstrakty oraz obszerne streszczenia. Z tego, co wiemy, podobne problemy mają od dawna wydawane po polsku inne wysoko notowane czasopisma, np. „Przegląd Chemiczny”, „Przegląd Techniczny”.

Panel: Towarzystwa specjalistyczne w naukach ścisłych i technicznych, stowarzyszenia naukowo-techniczne NOT

Prof. dr hab. Wiesław Nagórko

Towarzystwa działające w obszarze nauk ścisłych i technicznych, podobnie jak towarzystwa i stowarzyszenia z obszaru nauk społecznych i humanistycznych, biologicznych, rolniczych i leśnych czy medycznych, mają długą historię sięgającą czasów zaborów. Wszystkie one utrwalały od swoich początków świadomość narodową, a po odzyskaniu niepodległości były podstawą do odrodzenia struktur instytucjonalnych nauki polskiej.

Większość problemów przedstawionych przez uczestników panelu jest wspólna dla całego ruchu towarzystw naukowych, działającego obecnie w Polsce. Oto niektóre z nich.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie uwzględnia społecznego ruchu naukowego zorganizowanego w towarzystwa i stowarzyszenia, a ruch ten należy bez wątpienia do systemu nauki polskiej.

Uważamy, że towarzystwa naukowe i stowarzyszenia naukowo-techniczne powinny znaleźć potwierdzenie swojego statusu w systemie prawnym obowiązującym w Polsce. Uregulowania te powinny zagwarantować pomoc i wsparcie finansowe państwa.

Uważamy, że docelowo powinna być przyjęta odrębna ustawa o działających w kraju towarzystwach naukowych, zharmonizowana z ustawami odnoszącymi się do całego obszaru edukacji i nauki.

Ustawa o towarzystwach i stowarzyszeniach naukowych powinna określić rolę i zadania społecznego ruchu naukowego w systemie nauki w Polsce, jego rangę społeczną, zasadnicze kierunki działania, uprawnienia i obowiązki, a także zasady finansowania towarzystw i stowarzyszeń naukowych, zarówno podmiotowo, jak i przedmiotowo, na szczeblu centralnym ze środków budżetu państwa oraz regionalnie i lokalnie ze środków samorządu.

Rada Towarzystw Naukowych przygotowała obywatelski projekt takiej ustawy i skierowała go do Sejmu RP VII kadencji. Projekt niestety nie doczekał się rozpatrzenia.

Będziemy zabiegać, by przygotowany projekt wrócił pod obrady Sejmu IX kadencji lub był inicjatywą ustawodawczą Senatu X kadencji.

Do czasu przygotowania nowej ustawy o społecznym ruchu naukowym w Polsce, proponujemy wprowadzenie w planowanej nowelizacji ustawy z dn. 20 lipca

2018 r. takich zmian, które będą przywoływać *explicite* towarzystwa i stowarzyszenia naukowe w treści ustawy i będą zapewniać wsparcie finansowe państwa.

Towarzystwa naukowe i naukowo-techniczne wydają książki i czasopisma naukowe o wysokim standardzie, znajdujące się w międzynarodowych bazach najważniejszych wydawnictw naukowych świata. Ich historia jest długa i niekiedy dramatyczna. Niektóre z nich zostały założone jeszcze w XIX w. Przykładem jest periodyk „Sylwan”, wychodzący od 1820 roku, a lista czasopism założonych w okresie międzywojennym jest znacząca.

Niska punktacja tych czasopism nie spełnia aspiracji polskich środowisk naukowych. Często wysuwana hipoteza, że czasopisma naukowe powinny promować się same poprzez publikowane w nich dobre prace naukowe, nie jest niestety prawdziwa. Tak może się stać dopiero wtedy, gdy czasopisma te osiągną już wysoki poziom. Do tego czasu niezbędna jest istotna pomoc z zewnątrz, zarówno ze strony towarzystw naukowych, jak i MNiSW. Chodzi tutaj nie tylko o lepsze dofinansowanie, ale także o właściwy lobbing na ich rzecz, wynikający z ustaw i innych regulacji, np. taki jak podwyższenie punktacji tych czasopism na liście MNiSW. Jest jeszcze czas, aby zapobiec sytuacji, w której polscy naukowcy będą musieli publikować wyłącznie w zagranicznych czasopismach.

Apelujemy o wprowadzenie do ustawy takich rozwiązań prawnych, które umożliwiłyby towarzystwom i stowarzyszeniom naukowym ubieganie się o środki finansowe na wspomaganie działalności statutowej towarzystw, w tym na wydawanie książek i czasopism naukowych.

Niektóre z wydawanych przez towarzystwa publikacji są wydawane w języku angielskim i mają renomę międzynarodową, te zaś, które wydawane są w języku polskim są zagrożone likwidacją. Doprowadzenie do takiej sytuacji byłoby poważnym błędem. Czasopisma polskojęzyczne popularyzują wiedzę oraz istotnie wpływają na podniesienie stosunkowo niskiego poziomu rozumienia przez społeczeństwo znaczenia nauki dla rozwoju kraju. Podniesienie rangi takiej aktywności wydawniczej powinno następować nie tylko przez wsparcie finansowe, ale i przez docenianie polskojęzycznych czasopism we wszystkich, coraz bardziej sformalizowanych ocenach, w tym punktacji czasopism.

Zwracamy się z apelem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o stałą dotację dla bibliotek, prowadzonych przez towarzystwa naukowe, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek zaliczonych do bibliotek naukowych, których zbiory tworzą narodowy zasób biblioteczny. Ograniczanie możliwości uzyskiwania środków na działalność bibliotek powoduje, że zbiory regionalnych towarzystw naukowych, nawet te największe, jak zbiory bibliotek Płockiego Towarzystwa Naukowego i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, są w coraz większym stopniu ograniczane do gromadzenia tylko własnych wydawnictw.

Wnioskujemy również o uzupełnienie wykazu jednostek naukowych, które mogą ubiegać się o środki na badania, o regionalne instytuty i ośrodki naukowo-badawcze działające na prawach stowarzyszeń oraz rozważenie wprowadzenia zapisów umożliwiających wszystkim towarzystwom i stowarzyszeniom naukowym ubieganie się o projekty badawcze i projekty celowe.

Panel: Towarzystwa specjalistyczne w naukach medycznych

Prof. dr hab. Zbigniew Czernicki (Wprowadzenie)

W Polsce istnieje około 70 towarzystw naukowych w obszarze medycyny. Należy wyróżnić następujące rodzaje:

- Regionalne, to jest towarzystwa skupiające lekarzy różnych specjalizacji. Regionalne towarzystwa łączy na terenie kraju Polskie Towarzystwo Lekarskie. Towarzystwa te pomagają lekarzom często udostępniając pomieszczenia na konferencje i różne uroczystości. Nadają odznaczenia wybitnym jednostkom świata lekarskiego. Organizują spotkania poświęcone historii medycyny, wybitnym lekarzom, szczególnie – niosącym pomoc społeczeństwu w czasie wojny, oraz lekarzom, którzy istotnie wpłynęli na rozwój polskiej i światowej medycyny. Towarzystwa regionalne mają często długą historię sięgającą połowy XIX wieku. Zupełnie inną organizacją regionalną jest Towarzystwo Naukowe Warszawskie, które w swym składzie ma Wydział Medyczny. To organizacja zajmująca się promowaniem nauki zostanie przedstawiona szerzej przez prof. dr. hab. Marka Kowalczyka.
- Medyczne specjalistyczne, to jest towarzystwa skupiające specjalistów z obszaru nauk podstawowych i obszaru nauk klinicznych, zabiegowych i niezabiegowych. Główne zadania towarzystw specjalistycznych to szerzenie wiedzy medycznej i wymiana informacji o wynikach badań. Towarzystwa organizują kursy i szkolenia, a także konferencje i zjazdy. Charakterystyczna dla towarzystw specjalistycznych jest konieczność kontaktów międzynarodowych – nie ma oddzielnej medycyny polskiej, istnieje tylko jedna, światowa medycyna. Musimy mieć informacje o najnowszych wynikach badań, zapraszamy naukowców zagranicznych i sami wyjeżdżamy na międzynarodowe konferencje. Towarzystwa często wydają czasopisma w języku angielskim i często posiadają członkostwo w międzynarodowych federacjach.

W dyskusji panelowej wzięli udział:

- prof. dr hab. Marek Kowalczyk – Towarzystwo Naukowe Warszawskie,
- dr inż. Danuta Gajewska – Polskie Towarzystwo Dietetyki,
- prof. dr hab. Anna Gronowska-Senger – Polskie Towarzystwo Nauk Żywnościowych,

- prof. dr hab. Ryszard Gellert – Polskie Towarzystwo Nefrologiczne, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego,
- prof. dr hab. Tadeusz Orłowski – Polskie Towarzystwo Kardio-Torakochirurgiczne,
- prof. dr hab. Roman Danielewicz – Polskie Towarzystwo Transplantacyjne,

a przewodniczył jej prof. dr hab. Zbigniew Czernicki.

Prof. dr hab. Marek Kowalczyk (Towarzystwo Naukowe Warszawskie)

TNW w ostatnich latach aktywnie uczestniczyło w organizacji i współorganizacji licznych konferencji i sympozjów naukowych, np.:

- Konferencja Komisji Historyków Polski i Rosji. Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone państwo polskie i sowiecka Rosja. Warszawa, wrzesień 2018;
- II Kongres Towarzystw Naukowych w Polsce. Rola towarzystw naukowych w rozwoju świadomości obywatelskiej i kulturowej. Poznań, wrzesień 2018;
- Gwiazdy i outsiderzy nauki – wiek XIX i XX. Konferencja Wydziału I Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego przy wsparciu Fundacji Języka Polskiego, Warszawa, listopad 2016.

4 listopada 2016 r. Archiwum TNW wpisane zostało na Polską Listę Programu UNESCO Pamięć Świata (II edycja). Uroczystość wręczenia certyfikatu odbyła się w Pałacu Prezydenta RP.

Wszystkie istniejące numery „Rocznika Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” zostały zdigitalizowane w ramach umowy pomiędzy Muzeum Historii Polski oraz Towarzystwem Naukowym Warszawskim. Czasopisma w wersji zdigitalizowanej są dostępne pod adresem: mazowsze.hist.pl.

Ponadto, wystąpienia podczas ważnych, cyklicznych konferencji organizowanych przez Federację Polskich Towarzystw Medycznych i Wydział V Nauk Lekarskich TNW pod wspólnym tytułem „Wyzwania XXI wieku – Ochrona zdrowia i kształcenie medyczne” zostały opublikowane w czterech tomach (72 wystąpienia). Konferencje wniosły istotny wkład w rozwój edukacji przeddyplomowej studentów medycyny.

Wydział IV Nauk Biologicznych wspólnie z Wydziałem V Nauk Lekarskich na Wydziale Biologii UW organizuje corocznie w grudniu „Sesje Noblowskie” poświęcone uczonej, którzy w danym roku uzyskali Nagrodę Nobla w zakresie medycyny lub fizjologii i chemii.

Dr inż. Danuta Gajewska (Polskie Towarzystwo Dietetyki)

Reprezentują Polskie Towarzystwo Dietetyki skupiające, dietetyków, czyli osoby odpowiedzialne za leczenie nefarmakologiczne. Towarzystwo istnieje od 1986 roku i współpracuje z organizacjami europejskimi, działając poprzez platformę Europejskich Towarzystw Dietetycznych (EFAD). Główne zadania Towarzystwa to szkolenie dietetyków i edukacja społeczeństwa w zakresie zasad prawidłowego żywienia. Działalność i pełnienie powyższej misji jest utrudnione w związku z zawieszeniem wydawania czasopisma „Dietetyka” (głównie z powodu braku środków

finansowych). Czasopismo przez wiele lat stanowiło wiarygodne źródło informacji o zasadach żywienia osób zdrowych i chorych. Wydaje się, że nadal mogłoby pełnić ważną rolę, zarówno edukacyjną, jak też informacyjną, w prostowaniu mitów i nieprawdziwych informacji w zakresie żywienia i dietetyki. Wobec zaprzestania działalności wydawniczej nie jesteśmy w stanie pełnić naszej misji zgodnie z europejskimi i światowymi standardami.

**Prof. dr hab. Anna Gronowska-Senger
(Polskie Towarzystwo Nauk Żywnościowych)**

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie rokuje przyszłości towarzystw naukowych. Brak jakichkolwiek zapisów dotyczących tej niezwykle istotnej gałęzi nauki polskiej, a zwłaszcza źródeł wspierania ich działalności spowoduje jej regres. W większości towarzystw jest ona realizowana z funduszy własnych, pochodzących głównie ze składek członków, co nie wystarcza na pokrycie kosztów bieżącej działalności (np. opłacenie księgowej, pomieszczeń biurowych, działalności wydawniczej, prowadzenie strony internetowej, warsztatów, szkół letnich, organizację seminariów, sympozjów, konferencji itd.). Skutkuje to w przypadku wielu towarzystw ograniczeniem ich działalności do niezbędnego minimum i brakiem możliwości prowadzenia jakichkolwiek projektów badawczych. Dostępność środków z funduszy DUN została ostatnio znacząco ograniczona.

Ponadto, towarzystwa należące do międzynarodowych federacji zobowiązane są do płacenia corocznej składki. Przynależność taka umożliwia korzystanie z ulg przy organizowaniu przez federację kongresów, konferencji, i prezentowanie osiągnięć polskich badaczy.

Jako Polskie Towarzystwo Nauk Żywnościowych widzimy potrzebę uregulowania tych spraw albo w momencie nowelizacji obecnej ustawy albo w postaci odpowiednich zapisów w ustawie o PAN.

**Prof. dr hab. Ryszard Gellert (Polskie Towarzystwo Nefrologiczne,
Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego)**

Reprezentuję Polskie Towarzystwo Nefrologiczne i jestem dyrektorem Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (CMKP). Uważam, że najważniejsze zadanie dla uczelni, CMKP i towarzystw medycznych to szkolnie lekarzy. Odnosnie szkolenia zawodowego nierozwiązanym problemem są umiejętności lekarskie. Dotychczas nie ma żadnego stanowiska, czy mają to być fragmenty specjalności, czy też uzyskanie zaświadczenia po przebyciu szkolenia z wykorzystywania określonej procedury, na przykład gastrokopii. Dużą, pozytywną rolę spełniają konferencje i kongresy organizowane przy pomocy finansowej sponsorów – firm farmaceutycznych i firm wytwarzających sprzęt medyczny. Odnosnie problemów wydawniczych: CMKP wydawało jedno czasopismo. Ze względu na koszty zrezygnowaliśmy z formy papierowej poprzestając na formie elektronicznej. Polskie Towarzystwo Nefrologiczne wydawało dwa czasopisma, ale obecnie, ze względu na koszty, zrezygnowaliśmy z wydawania jednego. Podsumowując, problemy Towarzystwa Nefrologicznego są zbliżone do problemów innych towarzystw.

Prof. dr hab. Tadeusz Orłowski
(Polskie Towarzystwo Kardio-Torakochirurgiczne)

Polskie Towarzystwo Kardio-Torakochirurgów reprezentuje dwie specjalności (jako jedyne!) – kardiologię i chirurgię klatki piersiowej.

Po pierwsze, uważamy, że towarzystwa naukowe powinny mieć większy wpływ na proces kształcenia lekarzy. Powinny mieć możliwość organizowania kursów na zlecenie CMKP. Kursy takie organizowane są obecnie przez Towarzystwo, choć nie zaliczane są przez CMKP do programów specjalizacji. Towarzystwo posiada większą grupę ekspertów mogących uczestniczyć w kursach aniżeli każda pojedyncza klinika lub oddział (bo tylko one mogą oficjalnie organizować kursy).

Po drugie, należy wprowadzić w programach specjalizacyjnych obowiązek przygotowania przynajmniej dwóch publikacji w czasopismach recenzowanych (większość towarzystw wydaje takie czasopisma). Zmuszałoby to rezydentów do śledzenia aktualności i z pewnością skłaniało wielu kierowników specjalizacji do aktualizacji wiedzy. Skutecznie dostarczałoby to prac do czasopism, które skarżą się na brak napływu artykułów.

Prof. dr hab. Roman Danielewicz
(Polskie Towarzystwo Transplantacyjne)

Polskie Towarzystwo Transplantacyjne jest stowarzyszeniem niezbyt licznym (około 400 członków), jednak jest wielospecjalistyczne. Obejmuje swoim działaniem zarówno lekarzy, pielęgniarki, jak i psychologów. Spośród specjalizacji lekarskich różnymi obszarami medycyny transplantacyjnej zajmują się chirurdzy (ogólni, kardiochirurdzy, torakochirurdzy), okuliści, nefrolodzy, kardiolodzy, pulmonolodzy, hematolodzy, gastroenterolodzy i inne specjalizacje lekarskie. Ze względu na aspekty prawne i etyczne, z jakimi ma do czynienia nasza dyscyplina, do Towarzystwa należą także prawnicy, etycy czy filozofowie. Wielodyscyplinarność jest bez wątpienia silną stroną PTT.

Nasze Towarzystwo zajmuje się działalnością promującą ten innowacyjny sposób leczenia (przeszczepienie niewydolnego narządu dla wielu pacjentów jest jedynym skutecznym sposobem ratowania zdrowia i życia), promowaniem pozytywnych postaw społecznych w odniesieniu do donacji narządów za życia i po śmierci potencjalnych dawców oraz promocją medycyny transplantacyjnej wśród społeczeństwa.

Polskie Towarzystwo Transplantacyjne przygotowuje i upowszechnia wśród swoich członków rekomendacje co do sposobów postępowania w wybranych, trudniejszych obszarach medycyny transplantacyjnej (np. wytyczne postępowania w odniesieniu do dawców i biorców narządów z historią leczenia onkologicznego), jak i w odniesieniu do sposobów leczenia (np. zalecenia co do leczenia immunosupresyjnego po przeszczepieniu).

PTT integruje swoich członków poprzez organizację kongresu (co dwa lata) i sympozjów w pozostałych latach. Spotkania te zwykle gromadzą większość członków PTT i stanowią platformę wspólnych dyskusji i wymiany doświadczeń, także z udziałem gości spoza Polski.

PTT ma swoje czasopismo wydawane od 1996 roku. Od długiego czasu „Annals of Transplantation” są wydawane wyłącznie w języku angielskim (co w medycynie

jest powszechną praktyką), a od kilku lat czasopismo jest wydawane niemal wyłącznie w formie internetowej jako open-access. Czasopismo jest wydawane przez podmiot zewnętrzny oraz pozostaje oficjalnym wydawnictwem nie tylko naszego, ale również czeskiego i węgierskiego towarzystwa transplantacyjnego. IF czasopisma w 2018 r. wynosił H-Index 34.

W związku z utrzymywaniem się Towarzystwa ze składek członkowskich i dochodów z organizacji kongresu i sympozjów, budżet jest ograniczony i nie pozwala na szerokie współfinansowanie działalności naukowej. Niemniej jednak staramy się wspierać grantami młodych naukowców w ich projektach badawczych czy wyjazdach szkoleniowych.

Dyskutowany obecnie brak jednoznacznego umiejscowienia towarzystw naukowych w „panoramie naukowej państwa” oraz brak wsparcia państwa dla działalności towarzystw naukowych jest istotnym zagrożeniem, zatem wszelkie wspólne działania polskich towarzystw naukowych na rzecz zmiany tej sytuacji, znajdują poparcie ze strony Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego.

Prof. dr hab. Zbigniew Czernicki (Podsumowanie)

Towarzystwa medyczne mają różne cele, takie jak: pomoc koleżeńska, upowszechnianie historii medycyny, szkolenie zawodowe, koordynacja badań naukowych i wymiana informacji naukowej, międzynarodowa współpraca naukowa oraz związana z powyższymi zadaniami działalność wydawnicza (zarówno w języku polskim, jak i w angielskim).

Największym wspólnym problemem jest spadek prestiżu pracy naukowej i ciekawości naukowej. Wyczerpująca praca zawodowa pozwala na uzyskanie wyższego statusu społecznego i sukcesu finansowego niż kariera naukowa wraz ze stopniami i tytułami naukowymi. Powszechnie obserwuje się spadek liczby uczestników spotkań naukowych.

Kluczowe dla towarzystw naukowych jest aktywne uczestniczenie w ruchu międzynarodowym. Bardzo wskazanym jest wsparcie finansowe państwa w opłaceniu składek w federacjach międzynarodowych.

Kariera naukowa powinna być wsparta finansowo przez państwo. Kariera ta musi być bardziej atrakcyjna, a „ciekawość naukowa” powinna się opłacać i przynosić satysfakcję nie tylko uczonemu, lecz także jego rodzinie.